

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

04 - Η θέση της Παλ. Διαθήκης στη
διαμόρφωση της θεολογίας της Κ.Δ.

Περίληψη παρουσίασης

Εξετάζουμε τον καθοριστικό ρόλο της Π.Δ. στη διαμόρφωση της θεολογίας της Κ.Δ., με αφετηρία την παύλεια φράση «κατά τας Γραφάς». Η Π.Δ. λειτουργεί ως αυτονόητη και κοινά αποδεκτή αυθεντία για την πρώιμη Εκκλησία και ως θεμέλιο της χριστολογικής ερμηνείας του γεγονότος του Χριστού. Παρά τη ρευστότητα του Κανόνα και τους επιμέρους περιορισμούς πρόσβασης, η Π.Δ. παραμένει πλήρως ενσωματωμένη στον θεολογικό ιστό της Κ.Δ. Η χρήση της δεν περιορίζεται σε ρητές παραθέσεις, αλλά εκτείνεται σε θεματικούς άξονες, υπαινιγμούς και την κατηγορία της εκπλήρωσης. Το σύγχρονο ιουδαϊκό εξηγητικό πλαίσιο (ραββινική γραμματεία, Ταργκούμ, Κουμράν, αποκαλυπτική) αποτελεί σημαντικό υπόβαθρο, χωρίς να αναιρείται η χριστολογική τομή της Καινής Διαθήκης. Η Π.Δ. χρησιμοποιείται δημιουργικά και *ad hoc* ως ζωντανός λόγος του Θεού, υποτεταγμένος στο ευαγγελικό «νυν» και στην ομολογία της εκπλήρωσης εν Χριστώ.

Διάγραμμα παρουσίασης και θεματικές ενότητες

Εισαγωγικά

1. Ο Κανόνας και η χρήση των Γραφών
2. Το ιουδαϊκό υπόβαθρο και η εξηγητική
3. Μέθοδοι χρήσης και μαρτυρίες
4. Ειδικές περιπτώσεις και κριτική

Επιλογικά

Εισαγωγικά

1. Η φράση «κατά τας Γραφάς» ως αφετηρία

Σε ένα παλαιότερο άρθρο σχετικά με την ερμηνεία της Παλαιάς Διαθήκης μέσα στην Καινή Διαθήκη, ο Traugott Holtz λαμβάνει ως αφετηρία του το δις επαναλαμβανόμενο *κατά τας γραφάς* της Α' Κορ. 15:3.5. Ο C. H. Dodd χρησιμοποίησε τις ίδιες λέξεις για τον τίτλο του επιδραστικού βιβλίου του ***According to the Scriptures*** (μτφρ. *Κατά τας Γραφάς*). Επομένως, μπορούμε εύλογα να ξεκινήσουμε από αυτό για την εξέταση της θέσης που κατέχει η Παλαιά Διαθήκη στη διαμόρφωση της θεολογίας της Καινής Διαθήκης.

2. Η Π.Δ. ως βάση της χριστολογικής ερμηνείας

Η χρήση της φράσης από τον Παύλο στο «πιστεύω» της Α' προς Κορ 15 είναι αξιοσημείωτη. Καταρχάς, αποτελεί την πλέον σαφή περίπτωση μέσα στην Καινή Διαθήκη επίκλησης των Γραφών, προκειμένου να παρασχεθεί η βάση για μια θεολογική ερμηνεία του Χριστολογικού γεγονότος. Αυτό μας προειδοποιεί αμέσως να αναμένουμε ότι η σημασία της Παλαιάς Διαθήκης για τη θεολογία της Καινής Διαθήκης έγκειται στον τομέα της Χριστολογίας, ή μάλλον, του προσώπου και του έργου του Χριστού. Μπορεί να αναμένεται ως ο σημαντικότερος παράγοντας στην κατανόηση της πίστης της πρωτοχριστιανικής Εκκλησίας από την ίδια.

3. Η αυτονόητη αυθεντία των Γραφών στον Παύλο

Όμως, ένα άλλο σημείο σχετικά με την Α' Κορ. 15:3.5 είναι ακόμη πιο βαρυσήμαντο. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Παύλος δεν θεωρεί καν απαραίτητο να παραθέσει τα σχετικά χωρία. Υπονοείται ότι θα μπορούσε να το πράξει, αν το επιθυμούσε, και οι μελετητές έχουν διατυπώσει διάφορες προτάσεις σχετικά με το ποια κείμενα είχε πράγματι κατά νου. Αλλά το ζήτημα είναι ότι μπορεί να προϋποθέτει πως είναι αρκετό για το επιχείρημά του να υπαινιχθεί απλώς τη δυνατότητα παράθεσης Γραφών. Και αυτό συνεπάγεται ότι αυτές αποτελούν κοινό έδαφος μεταξύ εκείνου και των αναγνωστών του.

4. Οι Γραφές ως συμφωνημένη βάση και αδιαμφισβήτητη αυθεντία

Οι Γραφές αποτελούν, λοιπόν, μια συμφωνημένη βάση συζήτησης. Έχουν μια αυθεντία η οποία είναι αδιαμφισβήτητη. Κατά συνέπεια, μπορεί να θεωρηθεί με αξιωματικό τρόπο ότι θα διαδραματίσουν έναν εξαιρετικά σημαντικό, μάλιστα αναπόσπαστο, ρόλο στη διαμόρφωση της θεολογίας της Καινής Διαθήκης.

Συμπέρασμα

Η παρουσίαση ξεκινά με τη φράση «κατά τας Γραφάς» (Α΄ Κορ. 15:3-5), η οποία υποδηλώνει ότι για την πρώτη Εκκλησία, η Παλαιά Διαθήκη αποτελούσε την αδιαμφισβήτητη βάση για την ερμηνεία του προσώπου και του έργου του Χριστού. Οι Γραφές ήταν το κοινό έδαφος διαλόγου μεταξύ των συγγραφέων και του κοινού τους.

1. Ο Κανόνας
και η χρήση των Γραφών

5. Τι σημαίνει «οι Γραφές» στον πρώιμο Χριστιανισμό

Το πρώτο απαραίτητο βήμα είναι να προσδιορίσουμε τι ακριβώς δηλώνει ο όρος «οι Γραφές». Κατά την περίοδο εμφάνισης του Χριστιανισμού, δεν είχε ληφθεί ακόμα καμία οριστική απόφαση σχετικά με τα όρια του Κανόνα. Η μελέτη της Καινής Διαθήκης αποδεικνύει ότι σχεδόν όλα τα βιβλία του εβραϊκού Κανόνα χρησιμοποιήθηκαν ως πηγές υποστηρικτικών κειμένων. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν και ορισμένα δευτεροκανονικά βιβλία, όπως η Σοφία Σειράχ, η Σοφία Σολομώντος, τα οποία τελικά αποκλείστηκαν από τον εβραϊκό Κανόνα, ακόμη και ένα ή δύο από τα Ψευδεπίγραφα.

6. Η ρευστότητα του Κανόνα

Επομένως, αν και τα όρια παρέμεναν ακαθόριστα και πρέπει να προϋποθέσουμε έναν βαθμό ρευστότητας όσον αφορά το καθεστώς ορισμένων συγγραμμάτων, θα ήταν εσφαλμένο να ισχυριστούμε ότι ο κανόνας που μοιραζόταν ο πρώιμος Χριστιανισμός με τον σύγχρονό του Ιουδαϊσμό ήταν οτιδήποτε λιγότερο από την πλήρη Παλαιά Διαθήκη. Αυτό παραμένει ισχυρό, ακόμη και αν μεμονωμένοι συγγραφείς δεν είχαν προσωπική πρόσβαση στο σύνολο των βιβλίων της.

7. Περιορισμοί πρόσβασης των Ευαγγελιστών στις Γραφές

Λουκάς: Ο Holtz υποστηρίζει ότι ο ευαγγελιστής Λουκάς ήταν σε θέση να παραθέσει απευθείας αποσπάσματα μόνο από τον Ησαΐα, τους Μικρούς Προφήτες και τους Ψαλμούς. Οι υπόλοιπες αναφορές και οι υπαινιγμοί του εντοπίζονταν ήδη στις πηγές που χρησιμοποίησε.

Ιωάννης: Ο G. Reim προχωρά περαιτέρω, ισχυριζόμενος ότι ο Δ' Ευαγγελιστής δεν έκανε συνήθως πρωτογενή χρήση της Γραφής, αλλά ήταν πλήρως εξοικειωμένος μόνο με τα κεφάλαια του Ησαΐα που σήμερα γνωρίζουμε ως Δευτερο-Ησαΐα.

8. Η διάχυτη επίδραση της Παλαιάς Διαθήκης στην Κ.Δ.

Ακόμη και αν αυτά τα συμπεράσματα αμφισβητηθούν, η πιθανή ορθότητά τους απλώς υπογραμμίζει εντονότερα τη σημασία της διάχυτης επίδρασης ολόκληρης της Παλαιάς Διαθήκης στη θεολογία της Καινής Διαθήκης. Παρά την έλλειψη αντιτύπων –που πρέπει να αποτέλεσε σοβαρό πρόβλημα καθώς η Εκκλησία διαχωριζόταν από τη Συναγωγή– η Παλαιά Διαθήκη παραμένει αξεδιάλυτα υφασμένη στον ιστό της Καινής Διαθήκης.

9. Ο Παύλος και η χρήση της Παλαιάς Διαθήκης

Θα ήταν ωστόσο λάθος να γενικεύσουμε αυτές τις παρατηρήσεις σχετικά με τον Λουκά και τον Ιωάννη και να υποθέσουμε ότι οι συγγραφείς της Κ.Δ., ως σύνολο, δεν ήταν σε θέση να κάνουν εκτεταμένη χρήση της Π.Δ. Ο Παύλος, εν πάση περιπτώσει, γνώριζε καλά τη Βίβλο του. Αλλά ακόμη και με τον Παύλο, είναι πιθανά εσφαλμένα συμπεράσματα. Έχει επισημανθεί ότι ο Παύλος κάνει πραγματικές παραθέσεις από την Π.Δ. μόνο όταν αντιδικεί με αντιπάλους που είναι είτε Ιουδαίοι είτε ιουδαϊζοντες Χριστιανοί. Αυτό θα μπορούσε να υποδηλώνει ότι δεν εξαρτάται από την Π.Δ. για τη δημιουργική του σκέψη.

10. Η κατηγορία της εκπλήρωσης στη θεολογία του Παύλου

Ο Conzelmann, σημειώνοντας αυτή την υπόδειξη, απαντά ότι η κατηγορία της εκπλήρωσης είναι ουσιώδης για τη δομημένη θεολογία του Παύλου, έτσι ώστε η Π.Δ. δεν μπορεί να αποκλειστεί από αυτή την πτυχή του έργου του. Το ότι ο Χριστός αποτελεί την εκπλήρωση των προφητειών της Π.Δ. είναι μια βασική προϋπόθεση της σκέψης του. Αυτή η παρατήρηση με τη σειρά της εφιστά την προσοχή στην έκταση στην οποία η Π.Δ. έχει χρησιμοποιηθεί χωρίς άμεση παράθεση. Εκτός από τους λογοτεχνικούς υπαινιγμούς, υπάρχουν επίσης μείζονα θέματα, όπως η δημιουργία, η έξοδος, ο Ισραήλ, η διαθήκη, η δικαιοσύνη, η ζωή κ.λπ., για να αναφέρουμε μόνο μερικά τυχαία.

11. Η Παλαιά Διαθήκη ως θεμέλιο της θεολογίας της Κ.Δ.

Το συμπέρασμα προκύπτει αβίαστα: η Παλαιά Διαθήκη αποτελεί τη μεγαλύτερη μεμονωμένη επιρροή στη διαμόρφωση της θεολογίας της Καινής Διαθήκης.

Μέ άλλα λόγια, η χριστιανική θεολογία είναι στην πραγματικότητα μια **χριστολογική επανανάγνωση** της εβραϊκής Βίβλου. Χωρίς το υπόβαθρο της Παλαιάς Διαθήκης, η θεολογία της Καινής Διαθήκης θα παρέμενε ένα ακατανόητο οικοδόμημα.

Συμπέρασμα

- **Ρευστότητα Κανόνα:** Την εποχή εκείνη δεν υπήρχε οριστικός Κανόνας. Χρησιμοποιούνταν σχεδόν όλα τα βιβλία του εβραϊκού κανόνα, αλλά και Δευτεροκανονικά/ψευδεπίγραφα (π.χ. Σοφία Σολομώντος).
- **Περιορισμοί:** Ορισμένοι συγγραφείς (όπως ο Λουκάς ή ο Ιωάννης) φαίνεται να είχαν άμεση πρόσβαση μόνο σε συγκεκριμένα τμήματα (Ησαΐα, Ψαλμούς), αντλώντας τα υπόλοιπα από προφορικές ή γραπτές πηγές. Ωστόσο, η επιρροή της Π.Δ. παραμένει διάχυτη σε όλη τη θεολογία τους.

2. Το ιουδαϊκό υπόβαθρο και η εξηγητική

12. Η Παλαιά Διαθήκη και η σύγχρονη ιουδαϊκή εξηγητική

Οι συνέπειες αυτού του γεγονότος πρέπει τώρα να εξεταστούν. Πολυάριθμα βιβλία έχουν γραφτεί για να δείξουν το τεράστιο χρέος των συγγραφέων της Καινής Διαθήκης προς την Παλαιά Διαθήκη, και οι συγγραφείς των θεολογιών της Καινής Διαθήκης δεν αργούν να το αναγνωρίσουν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η Εκκλησία προσπέρασε τα σύγχρονά της ιουδαϊκά ενδιαφέροντα και την εξηγητική (ερμηνευτική) κατά την προσφυγή της στην Παλαιά Διαθήκη, αν και μια τέτοια άποψη θα μπορούσε να εκφραστεί, π.χ. από τον F. C. Grant πριν από αρκετά χρόνια. Όλες οι πρόσφατες μελέτες τείνουν να επιβεβαιώσουν το γεγονός ότι η σύγχρονη ιουδαϊκή εξηγητική αποτελεί το κατάλληλο υπόβαθρο για τη χρήση της Παλαιάς Διαθήκης από την Εκκλησία.

13. Ραββινικές επιδράσεις και μιδρασικά μοτίβα

Πρώτον, το χρέος προς τον Ιουδαϊσμό στην περίπτωση των λειτουργικών μορφών είναι προφανές. Αυτό δεν χρειάζεται περαιτέρω απόδειξη.

Δεύτερον, η ραββινική γραμματεία έχει ερευνηθεί εξονυχιστικά όχι μόνο για να φωτίσει τις διδασκαλίες και τα έθιμα των ευαγγελίων, αλλά επίσης, και ολοένα περισσότερο τα τελευταία χρόνια, για να ανιχνευθούν εξηγητικές τεχνικές και μιδρασικά θέματα (midrash) στην πρώιμη χριστιανική χρήση της Παλαιάς Διαθήκης.

14. Τα Ταργκούμ και η ερμηνευτική τους σημασία

Τρίτον, οι Ταργκουμικές μελέτες προχωρούν με γοργούς ρυθμούς και έλαβαν ισχυρή ώθηση από την ανακάλυψη του κώδικα του Neophyti I, ο οποίος αναμένεται να αποδώσει πολλά στοιχεία αξίας για τον ειδικό της Καινής Διαθήκης. Έτσι, για να αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα, η ραββινική ερμηνεία του ονείρου του Ιακώβ, στο οποίο ο Ιακώβ ενώνεται με το ουράνιο αρχέτυπό του μέσω της κλίμακας μεταξύ ουρανού και γης –και η οποία παλαιότερα δεν μπορούσε να ανιχνευθεί με βεβαιότητα στην Τανναϊτική περίοδο– έχει τώρα εμφανιστεί στο Ταργκούμ του Neophyti. Η πιθανότητα ο συγγραφέας στο Ιωάν. 1,51 να αξιοποιεί μια σύγχρονη ιουδαϊκή ερμηνεία ενισχύεται αναλόγως.

15. Η κοινότητα του Κουμράν και η εσχατολογική ερμηνεία

Τέταρτον, υπάρχει προφανώς η εξαιρετικά σημαντική βιβλική ερμηνεία της κοινότητας του Κουμράν. Η σημασία αυτής, σε σύγκριση με τη ραββινική γραμματεία, δεν έγκειται πρωτίστως στους κανόνες ερμηνείας, οι οποίοι συχνά είναι κοινοί με τη ραββινική εξηγητική, αλλά στην πεποίθηση της ομάδας ότι ζούσε στον κρίσιμο χρόνο πριν από τη μετάβαση των αιώνων, στον οποίο αναφέρονται όλες οι γραφές. Κατά συνέπεια, η εκπλήρωση της γραφής μπορεί να διακριθεί στην ίδια την ιστορία και την εμπειρία της ομάδας. Αυτό διαφέρει από τη χαρακτηριστική αχρονικότητα της ραββινικής εφαρμογής της γραφής.

16. Γραφή και Έσχατοι Χρόνοι στην ιουδαϊκή σκέψη

Υπάρχουν στην πραγματικότητα δύο ζητήματα εδώ. Πρώτον, υπάρχει η πεποίθηση ότι όλες οι γραφές, όχι μόνο οι Προφήτες και οι Ψαλμοί, αλλά ακόμη και η ίδια η Τορά, έχουν τους Έσχατους Χρόνους ως το κατάλληλο σημείο αναφοράς τους. Δεύτερον, υπάρχει η πεποίθηση ότι η παρούσα γενιά είναι στην πραγματικότητα οι Έσχατοι Χρόνοι στους οποίους αυτές αναφέρονται. Αυτός ο συνδυασμός δύο πεποιθήσεων είναι χαρακτηριστικός του Κουμράν και ισχύει επίσης για μια πέμπτη κατηγορία της σύγχρονης ιουδαϊκής σκέψης, την αποκαλυπτική γραμματεία.

17. Η εμπλοκή παρόντος και μέλλοντος

Είναι αλήθεια, βέβαια, ότι και οι ραββίνοι μοιράζονται σε κάποιο βαθμό την τάση να αναφέρουν τις γραφές στους Έσχατους Χρόνους. Αλλά το θέμα είναι ότι ο δικός τους χρονικός προσδιορισμός τείνει να είναι αόριστος, και μας λείπει εντελώς από τα συγγράμματά τους η αίσθηση της εμπλοκής του παρόντος στο μέλλον –ή μάλλον, του μέλλοντος στο παρόν– η οποία χαρακτηρίζει εξίσου το Κουμράν, την αποκαλυπτική και τον πρώιμο Χριστιανισμό.

18. Η χριστολογική τομή της Καινής Διαθήκης

Ωστόσο, υπάρχει επίσης μια θεμελιώδης διάκριση μεταξύ του πρώιμου Χριστιανισμού και αυτών των πηγών. Διότι είναι στη χριστολογική χρήση της Παλαιάς Διαθήκης μέσα στην Καινή Διαθήκη που οι δεσμοί μεταξύ της πρώιμης χριστιανικής και της σύγχρονης ιουδαϊκής εξηγητικής μπορούν να φανούν με τη μεγαλύτερη σαφήνεια. Αυτό επισημαίνει το γεγονός ότι ήταν το Χριστολογικό γεγονός που βρισκόταν στο επίκεντρο της πεποίθησης της Εκκλησίας ότι ζούσε στους Έσχατους Χρόνους. Συνεπώς, αυτή η πτυχή του θέματος δεν οφείλεται απλώς σε σύγχρονες επιρροές. Οφείλεται επίσης στον τεράστιο αντίκτυπο του ίδιου του Χριστολογικού γεγονότος.

19. Εσχατολογική προκατανόηση και εξάπλωση του Χριστιανισμού

Αλλά, όταν γίνουν όλες οι δέουσες παραδοχές για το γεγονός αυτό, παραμένει αλήθεια ότι η ταχεία εξάπλωση του Χριστιανισμού θα ήταν πραγματικά ανεξήγητη χωρίς το υπόβαθρο ενός διαδεδομένου αισθήματος μεταξύ των Ιουδαίων της εποχής ότι ζούσαν στους Έσχατους Χρόνους. Διότι, όπως έχει επισημάνει ο Holtz, μόνο λόγω της προ-κατανόησης της Βίβλου με αυτή την εσχατολογική έννοια –που μαρτυρείται όχι μόνο στο Κουμράν και στην αποκαλυπτική, αλλά και σε κάποιο βαθμό σε ραββινικές πηγές– η εφαρμογή ολόκληρου του εύρους της Παλαιάς Διαθήκης στον Ιησού από την Εκκλησία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα εύλογο εγχείρημα και να βρει αποδοχή.

Συμπέρασμα

Η χρήση της Παλαιάς Διαθήκης από την Εκκλησία δεν έγινε σε κενό, αλλά σε στενή συνάρτηση με τις ιουδαϊκές μεθόδους της εποχής:

- **Ραββινική Γραμματεία & Ταργκούμ:** Επηρέασαν τις εξηγητικές τεχνικές και τη λειτουργική ζωή.
- **Κουμράν & Αποκαλυπτική:** Η Εκκλησία μοιραζόταν την πεποίθηση ότι ζούσε στους «Έσχατους Χρόνους». Η διαφορά έγκειται στο ότι για τους Χριστιανούς, το κέντρο της εσχατολογίας είναι το Χριστολογικό γεγονός.

3. Μέθοδοι χρήσης και μαρτυρίες

20. Όρια των συγκρίσεων με Κουμράν και Αποκαλυπτική

Στρεφόμενοι τώρα στην πραγματική χρήση της Παλαιάς Διαθήκης μέσα στην Καινή Διαθήκη, οφείλουμε πρώτα να επισημάνουμε μια προειδοποίηση. Το Κουμράν και η αποκαλυπτική γραμματεία είναι αναμφίβολα πολύ σημαντικά για την Καινή Διαθήκη, αλλά θα ήταν λάθος να πιέσουμε τη σύγκριση στα άκρα. Υπάρχουν ελάχιστες ενδείξεις στην Καινή Διαθήκη για μια εσκεμμένη λόγια δραστηριότητα συγκρίσιμη με εκείνη των συγγραφέων αυτής της σύγχρονης γραμματείας.

21. Peshet και επιλογή αποδεικτικών χωρίων

Ο πρώιμος Χριστιανισμός χρησιμοποιεί αυτό που μπορεί να ονομαστεί χάριν ευκολίας (αν και εσφαλμένα) ερμηνευτικός τύπος **peshet**^{*}, αλλά δεν υπάρχουν βιβλικά υπομνήματα στην Καινή Διαθήκη και στην πρώιμη χριστιανική γραμματεία συγκρίσιμα με εκείνα του Κουμράν. Αντίθετα, οι ενδείξεις των παραθέσεων της Παλαιάς Διαθήκης δείχνουν προς μια διαδικασία επιλογής και προσαρμογής αποδεικτικών χωρίων (*proof-texts*).

^{*}Από την εβραϊκή λέξη *pishar*, που σημαίνει «ερμηνεία» ή «λύση». Πρόκειται για τρόπο ανάγνωσης των προφητικών βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης, όπου ο ερμηνευτής θεωρεί ότι οι αρχαίες προφητείες δεν αναφέρονταν στο παρελθόν, αλλά εκπληρώνονται στο παρόν της δικής του κοινότητας.

22. Η υπόθεση του βιβλίου μαρτυριών

Αυτό θα μπορούσε να υποδηλώνει την ύπαρξη ενός *βιβλίου μαρτυριών* (*testimony-book*) σε πολύ πρώιμη ημερομηνία, που προηγήθηκε της σύνθεσης των βιβλίων της Καινής Διαθήκης, ακόμη και των επιστολών του Παύλου, όπως υποστήριξε ο Rendel Harris στις πασίγνωστες μονογραφίες του για το θέμα πριν από αρκετά χρόνια. Η ανακάλυψη εγγράφων όπως τα 4Q Testimonia και 4Q Florilegium αναζωπύρωσε την υποστήριξη προς αυτή τη θεωρία.

23. Η εξέλιξη της χριστιανικής χρήσης των παραθέσεων

Όμως οι παραλλαγές στη μορφή των παραθέσεων μέσα στην Καινή Διαθήκη δεν επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι οι συγγραφείς κάνουν χρήση ενός κοινού εγγράφου. Αυτό που βλέπουμε στην Καινή Διαθήκη είναι η αρχή μιας διαδικασίας που μπορεί να ανιχνευθεί μέσω της *Επιστολής Βαρνάβα* και του *Διαλόγου προς Τρύφωνα* του Ιουστίνου του Μάρτυρα, και η οποία τελικά κορυφώνεται στα βιβλία μαρτυριών της αντι-ιουδαϊκής γραμματείας.

24. Ζωντανή και ad hoc χρήση της Παλαιάς Διαθήκης

Αυτή η διαδικασία ξεκινά με τη χριστολογική εφαρμογή κειμένων που κυκλοφορούσαν ήδη στη σύγχρονη μεσσιανική αναζήτηση. Επιπλέον κείμενα, συχνά μοναδικά για τον Χριστιανισμό υπό αυτή την έννοια, προστίθενται στο κοινό απόθεμα σε μια ad hoc βάση μέσα σε μια ζωντανή κατάσταση. Δεν είναι πιστευτό ότι κάποιος λόγιος Χριστιανός Ιουδαίος ερεύνησε εξονυχιστικά την Παλαιά Διαθήκη προκειμένου να γράψει ένα εγχειρίδιο για να το μεταφέρει ο Παύλος μαζί του στα ταξίδια του.

25. Ο Παύλος ως φορέας βιβλικής και ερμηνευτικής παράδοσης

Στην πραγματικότητα, ο Παύλος δεν χρειαζόταν κάτι τέτοιο. Με την πλήρη εκπαίδευσή του ως Φαρισαίος, διέθετε το δικό του τεράστιο απόθεμα γνώσεων τόσο για την ίδια την Παλαιά Διαθήκη όσο και για τη σύγχρονη εξηγητική, από το οποίο αντλούσε συνεχώς κατά τη διάρκεια του ιεραποστολικού του έργου. Έκανε χρήση κειμένων που ήταν ήδη καλά εδραιωμένα στον χριστιανικό λόγο, ενώ πρόσθεσε σε αυτόν πολύ περισσότερο βιβλικό υλικό, ανάλογα με τις ανάγκες που ανέκυπταν.

26. Αποκαλυπτική σκέψη και θεωρητικοποίηση

Η αποκαλυπτική, όπως έδειξε ο G. von Rad, είναι επίσης σε μεγάλο βαθμό μια λόγια δραστηριότητα, αν και πολύ διαφορετικού είδους από εκείνη του Κουμράν και των ραββίνων. Πρόκειται για ένα ζήτημα θεωρητικοποίησης σχετικά με τους χρόνους του Τέλους, στη βάση μιας εγκυκλοπαιδικής μάθησης. Ο Παύλος γνωρίζει τέτοιες θεωρίες, όπως ξέρουμε από την Α' Κορ. 15 και τις επιστολές προς Θεσσαλονικείς. Όμως οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης στο σύνολό τους δεν προβαίνουν σε θεωρητικοποιήσεις. Αρκούνται στο να αποδέχονται τις τρέχουσες θεωρίες. Εκείνο που τους απασχολεί είναι η εφαρμογή τους στον Χριστό. Εργάζονται σε μια κατάσταση της πραγματικής ζωής, η οποία χαρακτηρίζεται από μια αίσθηση επείγοντος.

27. Αποκάλυψη και αίσθηση επείγοντος

Η δική τους αποκαλυπτική δεν εκπονείται σε πρώτο βαθμό ήσυχα μέσα σε ένα σπουδαστήριο. Σε ένα ελαφρώς μεταγενέστερο στάδιο, μπορεί να διακριθεί μια αυθεντικά χριστιανική δημιουργική αποκαλυπτική, όπως είναι εμφανές στη “Μικρή Αποκάλυψη” του Μάρκ. 13 και στο βιβλίο της Αποκάλυψης. Δεν μπορεί να αρνηθεί κανείς ότι υπήρξε κάποια λόγια δραστηριότητα αυτού του είδους στην πρώιμη Εκκλησία. Αλλά το ζήτημα είναι ότι αυτό δεν είναι το πρωταρχικό πλαίσιο μέσα στο οποίο η Παλαιά Διαθήκη κατέστη μια θεμελιωδώς διαμορφωτική επιρροή στη θεολογία της Καινής Διαθήκης. Η χρήση της Παλαιάς Διαθήκης στην αποκαλυπτική είναι πολύ περισσότερο ένας τρόπος έκφρασης παρά το στήριγμα για ένα θεολογικό εγχείρημα.

28. Η Παλαιά Διαθήκη στην Επιστολή προς Εβραίους

Οι ίδιες σκέψεις ισχύουν και για την *Επιστολή προς Εβραίους*. Η κατηγοριοποίηση αυτού του έργου αποτελούσε ανέκαθεν πρόβλημα, καθώς φαίνεται να ταλαντεύεται μεταξύ ακαδημαϊκής θεολογικής έκθεσης και επείγουσας προτροπής προς τους αναγνώστες. Εάν η προς Εβραίους θεωρηθεί θεολογική πραγματεία, είναι φυσικό να συμπεράνουμε ότι η εκτεταμένη χρήση των γραφών σε αυτήν είναι η μέθοδος του συγγραφέα να διατυπώσει τη χριστολογία του μέσω αναφορών σε τύπους της Π.Δ., οι οποίοι εκπληρώνονται στο πρόσωπο του Χριστού. Ωστόσο, προτιμητέα είναι η άποψη ότι η *Επιστολή* αποτελεί πρωτίστως μια προτροπή (παράκληση). Από αυτή τη σκοπιά, η θεολογία δεν είναι μια χριστολογική άσκηση, αλλά το έδαφος για την απεύθυνση έκκλησης προς τους αναγνώστες.

29. Η Παλαιά Διαθήκη ως ζωντανός λόγος του Θεού

Τόσο στα θεολογικά όσο και στα παραινετικά χωρία, η Παλαιά Διαθήκη είναι υφασμένη στη δομή του επιχειρήματος με τέτοιο τρόπο, ώστε να αντιπροσωπεύει τον ίδιο τον Θεό που μιλά στους αναγνώστες. Η Παλαιά Διαθήκη είναι ο ζωντανός λόγος του Θεού (Εβρ. 4,12), ο τρόπος προσφώνησής Του προς τους αναγνώστες στην πραγματική τους κατάσταση. Έτσι, έχουμε εδώ ακριβώς την ίδια προϋπόθεση που εμφανίζεται στον Παύλο στην Α΄ Κορ. 10,6. 11 (πρβλ. Ρωμ. 15,4): ότι ο παρών αιώνας, που αποτελεί την αρχή των Εσχάτων Χρόνων, είναι το κατάλληλο σημείο αναφοράς για το σύνολο της γραφής.

30. Ανάγνωση της Γραφής υπό το φως του παρόντος αιώνα

Ο λόγος του Θεού φτάνει στο πλήρες νόημά του μόνο όταν κατανοηθεί υπό το πρίσμα του παρόντος αιώνα, έτσι ώστε –για να παραθέσουμε ξανά τον Παύλο– όσοι δεν αποδέχονται αυτό το γεγονός παραμένουν τυφλοί και το «κάλυμμα παραμένει μη ανυψωμένο, διότι μόνο μέσω του Χριστού αφαιρείται. Ναι, μέχρι σήμερα, όποτε διαβάζεται ο Μωυσής, ένα κάλυμμα βρίσκεται πάνω στη διάνοιά τους· αλλά όταν κανείς επιστρέφει στον Κύριο, το κάλυμμα αφαιρείται» (Β' Κορ. 3:14-16).

31. Η Παλαιά Διαθήκη ως τρόπος έκφρασης του κηρύγματος

Ελπίζω ότι αυτές οι σύντομες ενδείξεις επαρκούν για να δείξουν ότι η χρήση της Παλαιάς Διαθήκης –είτε σε άμεσες παραθέσεις, είτε σε υπαινιγμούς, είτε στην πρόσληψη βιβλικών θεμάτων– είναι πρωτίστως ένας τρόπος έκφρασης της πρώιμης χριστιανικής σκέψης, που πηγάζει από μια σύγχρονη (για την εποχή) κατανόηση του νοήματος της γραφής. Δεν υπάρχει κανένα σημάδι άμεσου ενδιαφέροντος για την Παλαιά Διαθήκη καθ’ εαυτήν, όπως συμβαίνει στο Κουμράν. Οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης δεν παίρνουν ένα βιβλίο ή ένα χωρίο της Παλαιάς Διαθήκης για να καθίσουν και να αναρωτηθούν: «Τι σημαίνει αυτό;». Ενδιαφέρονται για το κήρυγμα (kerygma), το οποίο πρέπει να διδάξουν, να υπερασπιστούν και να κατανοήσουν οι ίδιοι.

32. Δημιουργική χρήση της Π.Δ. εν Χριστώ

Πιστεύοντας ότι ο Χριστός είναι η εκπλήρωση των υποσχέσεων του Θεού και ότι οι ίδιοι ζουν στην εποχή στην οποία αναφέρονται όλες οι γραφές, χρησιμοποιούν την Π.Δ. με έναν τρόπο *ad hoc*, καταφεύγοντας σε αυτήν ακριβώς όταν και όπως τη βρίσκουν χρήσιμη για τους σκοπούς τους. Αλλά το κάνουν αυτό μέσα σε μια εξαιρετικά δημιουργική κατάσταση, επειδή το Χριστολογικό γεγονός διασπά τις συμβατικές προσδοκίες και απαιτεί νέα σχήματα εξηγητικής για την αποσαφήνισή του.

33. Απουσία συστηματικής θεολογίας στην Κ.Δ.

Έχει υποστηριχθεί εύλογα ότι ορισμένες από τις διαισθήσεις που συμβάλλουν σε αυτή τη διαδικασία ανιχνεύονται στον ίδιο τον Ιησού. Όμως, όπως ακριβώς δεν υφίσταται συστηματική θεολογία στην Καινή Διαθήκη, έτσι δεν υπάρχει κανένα σημάδι απόπειρας οικοδόμησης μιας θεολογίας της Παλαιάς Διαθήκης ως βάθρου πάνω στο οποίο μπορεί να ανεγερθεί μια θεολογία της Καινής Διαθήκης.

Συμπέρασμα

- **Όχι Σχολαστικισμός:** Οι συγγραφείς της Κ.Δ. δεν έκαναν ακαδημαϊκή μελέτη της Π.Δ. όπως στο Κουμράν. Χρησιμοποιούσαν «αποδεικτικά χωρία» (*proof-texts*) με τρόπο *ad hoc* για να υπηρετήσουν το κήρυγμα.
- **Δημιουργική Ερμηνεία:** Η εμπειρία του Χριστού απαίτησε νέα ερμηνευτικά σχήματα. Η Π.Δ. χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει την πίστη, όχι για να οικοδομηθεί μια αυτόνομη βιβλική θεωρία.

3. Ειδικές περιπτώσεις και κριτική

34. Η σημασία της τυπολογίας

Τέλος, πρέπει να ειπωθεί μια λέξη σχετικά με τις τυπολογικές θεωρίες. Είναι προφανές ότι, δεδομένης της στάσης απέναντι στην Παλαιά Διαθήκη την οποία έχουμε αναπτύξει σε αυτή την παρουσίαση –με την κεντρική έμφαση στην εκπλήρωση εν Χριστώ– η τυπολογία παίζει σημαντικό ρόλο στην πρώιμη χριστιανική χρήση της Παλαιάς Διαθήκης, και πολυάριθμα παραδείγματα μπορούν να παρατεθούν. Μπορεί επίσης να γίνει δεκτό ότι αυτή είναι πιο διάχυτη απ’ όσο φαίνεται επιφανειακά, δεδομένου ότι ορισμένοι υπαινιγμοί είναι τόσο ελαφροί που μπορούν εύκολα να παραλειφθούν.

35. Η δεκτικότητα των πρώτων ακροατών

Μπορούμε επίσης να δεχθούμε ότι οι συγγραφείς θα μπορούσαν, σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις, να αναμένουν ότι η ακοή των αναγνωστών τους θα ήταν καλύτερα συντονισμένη ώστε να συλλαμβάνει υπαινιγμούς από την Παλαιά Διαθήκη απ' ό,τι θα μπορούσε να αναμένεται από μια χριστιανική κοινότητα σήμερα.

36. Όρια και κίνδυνοι της υπερτυπολογίας

Αυτό όμως δεν δικαιολογεί θεωρίες που επιχειρούν να ανακαλύψουν το “πραγματικό” νόημα ενός χωρίου υπό το πρίσμα μιας υποτιθέμενης αναφοράς στην Παλαιά Διαθήκη, την οποία οι αναγνώστες όχι μόνο αναμένεται να παρατηρήσουν μόνοι τους, αλλά και να χρησιμοποιήσουν ως βάση για συμπεράσματα που δεν εκφράζονται στην πραγματικότητα και φανερά στο κείμενο που διαβάζουν. Τέτοιες θεωρίες έχουν ταλαιπωρήσει τις Ιωάννειες μελέτες και συνεχίζουν να το κάνουν.

37. Κριτική σε ιωάννειας τυπολογικές θεωρίες

Πάρτε, για παράδειγμα, την παλαιότερη θεωρία του A. M. Serra, την οποία υιοθέτησε με ενθουσιασμό ο B. Olsson στη διατριβή του *Δομή και νόημα στο Τέταρτο Ευαγγέλιο*, ότι η ακολουθία των ημερών στο κατά Ιωάννην 1:19-2,12 πρέπει να αποσαφηνιστεί από τα γεγονότα της θεοφάνειας του Σινά, όπως εκτίθενται στο Ταργκούμ Ψευδο-Ιωνάθαν στην Έξοδο 19-24. Θα μπορούσαμε εύλογα να αναρωτηθούμε τι υποτίθεται ότι σημαίνει αυτό. Η Ιωάννεια ακολουθία φαίνεται όντως κάπως τεχνητή, επομένως είναι λογικό να ρωτήσουμε αν έχουν λειτουργήσει συμβολικές εκτιμήσεις κατά τη σύνθεσή της, και έχουν παραχθεί διάφορες θεωρίες.

38. Το πρόβλημα των υποτιθέμενων υπαινιγμών

Αλλά τι επιθυμεί να μεταδώσει ο Ιωάννης; Χάνεται το νόημά του εάν οι υποτιθέμενοι υπαινιγμοί στην αφήγηση του Σινά διαφύγουν της προσοχής; Εάν είναι ουσιώδεις, γιατί δεν μπήκε στον κόπο να καταστήσει το σημείο του σαφές; Κανείς μπορεί να πει ότι η ερμηνεία έχει ήδη καταστεί ρητή στο 1:17: «Ότι ο νόμος διά Μωυσέως εδόθη, η χάρις και η αλήθεια διά Ιησού Χριστού εγένετο». Αλλά τότε, τι προσθέτει σε αυτό η αναγνώριση ενός “προπετάσματος του Σινά” (*Sinai screen*) για την ακολουθία που έπεται;

39. Η αυτονομία του κειμένου της Κ.Δ.

Πρέπει να επιτραπεί στο κείμενο να προβάλλει το επιχείρημά του γι' αυτό που είναι το ίδιο το κείμενο. Στην πραγματικότητα, αυτού του είδους η ερμηνεία είναι πολύ πιο πιθανό να διαστρεβλώσει το νόημα του συγγραφέα παρά να το αποσαφηνίσει. Απλώς δεν υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης συνήθιζαν να εργάζονται με αυτόν τον τρόπο. Αυτό προϋποθέτει μια διαδικασία υπέρθεσης μιας ευαγγελικής αφήγησης πάνω σε μια αντίστοιχη αφήγηση της Παλαιάς Διαθήκης προκειμένου να μεταδοθεί ένα βαθύτερο νόημα.

40. Κριτική σε λειτουργικές και αναγωγικές θεωρίες

Εναλλακτικά, προϋποθέτει το πιο ριζοσπαστικό συμπέρασμα ότι στοιχεία της ευαγγελικής παράδοσης εξελίχθηκαν εξ ολοκλήρου από πρωτότυπα της Παλαιάς Διαθήκης. Η πραγματική, αποδείξιμη χρήση της Παλαιάς Διαθήκης μέσα στην Καινή Διαθήκη δεν υποστηρίζει μια τέτοια υπόθεση. Για τους ίδιους λόγους, οι “λειτουργικές θεωρίες” (*lectionary theories*), στις οποίες τα βιβλία της Καινής Διαθήκης υποτίθεται ότι φωτίζονται από τη χρήση συνοδευτικών αναγνωσμάτων της συναγωγής, πρέπει να αντιμετωπίζονται με σημαντική επιφύλαξη.

Συμπέρασμα

Στις ειδικές περιπτώσεις και κριτική εστιάσαμε κυρίως στα εξής:

- **Επιστολή προς Εβραίους:** Η Π.Δ. παρουσιάζεται ως ο ζωντανός λόγος του Θεού που απευθύνεται άμεσα στο παρόν των αναγνωστών.
- **Τυπολογία:** Παρότι σημαντική, γίνεται προειδοποίηση ενάντια σε ακραίες θεωρίες (π.χ. «προπέτασμα του Σινά» στον Ιωάννη) που αναζητούν κρυμμένα νοήματα, παραβλέποντας την αυτοτέλεια του κειμένου της Κ.Δ.

Επιλογικά

41. Ποικίλοι σκοποί χρήσης της Παλαιάς Διαθήκης

Σε αυτή την παρουσίαση υποστηρίξαμε ότι οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης χρησιμοποίησαν την Παλαιά Διαθήκη για ποικίλους σκοπούς –κηρυγματικούς, απολογητικούς, κατηχητικούς, παραινετικούς, λειτουργικούς κ.λπ.– επειδή αποτελούσε το φυσικό μέσο έκφρασης σε θρησκευτικά πλαίσια. Κατανοούσαν ότι η Παλαιά Διαθήκη αναφερόταν στη δική τους γενιά, από κοινού με την κοινότητα του Κουμράν και με ορισμένους αποκαλυπτικούς συγγραφείς.

42. Η Γραφή ως λόγος του Θεού στη νέα εποχή

Αυτή, επομένως, είναι μια σύγχρονη (για την εποχή) στάση απέναντι στη Γραφή, και οι σύγχρονες μέθοδοι εξηγητικής πρέπει να θεωρούνται ρυθμιστικές για την πρώιμη Εκκλησία. Ο Θεός μιλά στη δική τους γενιά μέσω των Γραφών, οι οποίες, κατά συνέπεια, είναι υποτελείς στη νέα διακήρυξη του Θεού εν τω Υιώ Του, τον Ιησού.

43. Η Παλαιά Διαθήκη ως υπηρέτης του Ευαγγελίου

Η θέση της Παλαιάς Διαθήκης στη διαμόρφωση της θεολογίας της Καινής Διαθήκης είναι αυτή ενός υπηρέτη, έτοιμου να σπεύσει σε βοήθεια του Ευαγγελίου όποτε απαιτηθεί, ενισχύοντας επιχειρήματα και συμπληρώνοντας το νόημα μέσω υποβλητικών υπαινιγμών, αλλά ποτέ ενεργώντας ως κύριος ή οδηγώντας τον δρόμο, ούτε καν καθοδηγώντας τη διαδικασία της σκέψης παρασκευημένα. Ο νέος λόγος του Θεού, το «ναι», το «νυν» του Ευαγγελίου είναι ο Ιησούς, ο οποίος υποβιβάζει τις Γραφές από τη θέση του κυρίου στη θέση του υπηρέτη, εξίσου όσο αλλάζει τη βάση της θρησκείας από τον νόμο στη χάρη.

Τελικό συμπέρασμα

Η Παλαιά Διαθήκη κατέχει τη θέση του «υπηρέτη» και όχι του κυρίαρχου στη διαμόρφωση της θεολογίας της Καινής Διαθήκης. Είναι το φυσικό μέσο έκφρασης που σπεύδει να βοηθήσει το Ευαγγέλιο, να ενισχύσει επιχειρήματα και να προσφέρει βάθος στο νόημα, αλλά ο απόλυτος «Κύριος» και το κλειδί της ερμηνείας παραμένει ο **Ιησούς Χριστός**.

ΘΕΡΜΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΜΟΝΗ ΣΑΣ
